

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩА ЛІНГВІСТИЧНА ШКОЛА (WSL), М. ЧЕНСТОХОВА,
ПОЛЬЩА
ГУМАНІТАРНО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯНА
ДЛУГОША (UJD), М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
УНІВЕРСИТЕТ HUMANITAS, М. СОСНОВЕЦЬ, ПОЛЬЩА
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ.
А. С. МАКАРЕНКА
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Г. С. СКОВОРОДИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК ТЕЗ
ХІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«СОЦІАЛЬНА РОБОТА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»
25-26 квітня 2024 р.

Тернопіль, 2024

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛЮДЕЙ
ЛІТНЬОГО ВІКУ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

136

Конончук Антоніна

ПОСЛУГА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ: ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО
ОБСЛУГОВУВАННЯ 141

Костіна Валентина, Силиверст Юлія

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО
ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ДО
УМОВ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ
ЗАСОБАМИ 147

Кульчицький Тарас, Савка Володимир

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ 151

Левченко Євгеній, Гончаренко Олена

ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ МАЮТЬ
СТАТУС УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ 156

Лехолетова Марина

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ЗАХИСТІ ПРАВ
ДИТИНИ 160

Лещук Галина, Довганюк Ольга

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ В СВІТІ 163

Лещук Галина, Романів Марія

АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З
ВРАЗЛИВИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ 166

Лещук Галина, Юзва Любов

СОЦІАЛЬНА ІЗОЛЯЦІЯ ТА ДИСТАНЦЮВАННЯ ЯК
СОЦІАЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 170

Максимишин Марія, Турчин-Кукаріна Ірина

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З
БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ
ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ 174

Матяш Діана, Гончаренко Олена

Валентина Костіна
доктор пед. наук, професор
професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, м. Харків,

Юлія Силиверст
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
факультет соціальних і поведінкових наук,
спеціальність «Соціальна робота»
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, м. Харків

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ДО УМОВ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

Автори обґрунтовують можливості використання етнопедагогічних засобів у соціальній адаптації підлітків до умов виховання в прийомній сім'ї. Здійснено аналіз досліджень особливостей виховання дітей-сиріт, визначено основні проблеми, що виникають у підлітків під час адаптації до нового середовища. Охарактеризовано переваги використання методичного забезпечення з використанням етнопедагогічних засобів у соціально-адаптаційній роботі з підлітками з прийомних сімей. Наведено приклади використання певного технологічного забезпечення у процесі роботи соціального педагога з підлітками та прийомною сім'єю з використанням етнопедагогічних засобів, а також визначено роль, яку відіграє відповідне методичне забезпечення у процесі їхньої соціальної адаптації. Визначено перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова: соціальний педагог, етнопедагогічні засоби, підлітки, соціальна адаптація, прийомна сім'я, методичне забезпечення.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема пошуку ефективних методів та засобів соціальної адаптації дітей до умов прийомної сім'ї набула додаткової актуальності в сучасних умовах довготривалої війни в Україні з огляду на її жахливі наслідки та зростаючу кількість дітей, які потребують допомоги у забезпеченні стабільних умов виховання.

Проблему розробки технологічного забезпечення соціально-педагогічної діяльності вивчали О. Безпалько, Л. Завацька, М. Зайченко та ін. Питання соціальної адаптації дітей-сиріт розглядали Л. Артюшкіна, Г. Бевз, Л. Волинець, А. Капська, А. Полянничко, О. Федорова та ін. Особливості використання етнопедагогічних засобів у соціальній роботі

досліджували Г. Васякович, В. Костіна, Я. Паніна, С. Стефанюк та ін. Проте, аналіз робіт показав, що проблема технологічного та методичного забезпечення процесу пристосування дітей-сиріт підліткового віку до умов прийомної сім'ї етнопедагогічними засобами не є в повній мірі розробленою та потребує більш ґрунтовного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових досліджень засвідчив, що більшість дітей у прийомних сім'ях стикаються зі складнощами у процесі адаптації до нового середовища. Так, дослідження Т. Журавель [3], О. Кравченко [6], Г. Лемко [8], М. Микитюк [10], доводять, що такі діти можуть мати вищий ризик розвитку психічних проблем, навчальних труднощів, поведінкових проблем та залучення до злочинності порівняно з дітьми, які виховуються у звичайних сім'ях. Розуміння факторів, що впливають на соціальну адаптацію цих підлітків та розробка ефективних програм їхньої підтримки можуть допомогти забезпечити їх успішний розвиток та інтеграцію в суспільство.

Аналіз наукових досліджень Л. Завацької [4], Н. Заверико [5], В. Костіної [7], В. Лютого [9], дозволив визначити суть та зміст технологічного впливу соціального педагога з соціальної адаптації підлітків до умов прийомної сім'ї як системи методів, прийомів і дій, спрямованих на успішну адаптацію підлітків до нового середовища за допомогою використання фольклорних елементів культури, традицій та обрядів, ремесел тощо.

Методичне забезпечення процесу соціальної адаптації підлітків до умов прийомної сім'ї з використанням етнопедагогічних засобів є комплексом методичних впливів, спрямованих на підтримку, розвиток та адаптацію дітей і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, що забезпечує створення умов для повноцінного розвитку дитини та покращення якості життя всієї сім'ї. Використання розробленого методичного забезпечення в роботі соціального педагога, що здійснює

соціальну адаптацію підлітків до умов прийомної сім'ї етнопедагогічними засобами є важливим з кількох причин:

1. ефективність використання методів та засобів етнокультурних традицій може значно полегшити та підсилити виховний аспект в роботі соціального педагога з підлітками з прийомних сімей, що дозволить зробити процес адаптації більш результативним;

2. інноваційність використання етнопедагогічних методів та засобів в роботі соціального педагога може сприяти впровадженню новаторських практик у роботу з дітьми з прийомних сімей у напрямі соціальної адаптації;

3. екологічність використання етнопедагогічних методів та засобів у процесі соціальної адаптації підлітків до умов прийомної сім'ї дозволяє виховувати у дітей з прийомних сімей любов до власного етнокультурного мікросередку та повагу до культурного різноманіття навколишнього світу.

Застосування технологічних засобів у вищезазначеній роботі соціального педагога з підлітками з прийомних сімей може значно полегшити комунікацію, навчання та сприяти їх соціальній адаптації. Використання таких онлайн-ресурсів, мультимедійних матеріалів, веб-платформ як «Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України» [1], «Віртуальні тури Україною» [2], «Музеї України просто неба» [11] для проведення занять соціального педагога з дітьми та батьками-вихователями з прийомних сімей може зробити процес їхньої адаптації більш ефективним і захоплюючим.

Етнопедагогічні засоби також можуть бути використані для вирішення певних проблем у соціальному вихованні підлітків з прийомних сімей. З цією метою можна використовувати під час роботи засоби фольклору (українські народні казки, байки, легенди, притчі, прислів'я та приказки).

З метою організації спільного змістовного дозвілля підлітків в умовах прийомної сім'ї важливо також використовувати ігрові методики, творчі завдання та проєкти, які передбачають занурення у цікавий світ народних традицій та культури, що сприяє розвитку соціальних навичок, етнічної ідентичності, самоповаги та самореалізації у підлітків з прийомних сімей. Робота з медіа-матеріалами, створення власних проєктів та участь у культурних заходах можуть також допомогти підліткам з прийомних сімей інтегруватися в суспільстві та знайти сенс подальшого розвитку в ньому.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Використання етнопедагогічних методів та засобів у роботі соціального педагога з підлітками з прийомних сімей є дуже важливим для їхньої успішної соціальної адаптації як в приймаючому сімейному осередку так і в подальшому їхньому самостійному житті. Враховуючи постійні зміни, що відбуваються в сучасному житті, соціальним педагогам потрібно постійно вдосконалювати свої методичні інструменти впливу, звертаючи увагу на багаті етнокультурні традиції та звичаї та знаходити нові можливості їхнього використання в сучасному процесі соціального виховання дітей та молоді.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного забезпечення для організації віртуальної взаємодії з підлітками з прийомних сімей та їхнім оточенням на засадах етнокультурних традицій з використанням інтерактивних сервісів Kahoot, Wordwall, LearningApps та ін.

Використані джерела:

1. Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України. URL: <https://nibu.kyiv.ua/news/57/> (дата звернення: 20.03.2024).
2. Віртуальні тури Україною. URL: <https://discover.ua/virtual-tours> (дата звернення: 20.03.2024).
3. Журавель Т. В. Соціальна профілактика як напрям соціально-педагогічної діяльності. Соціальна педагогіка: навч. посібник. За заг. ред. О. В. Безпалько. Київ: Академвидав, 2013. С. 85-101.

4. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навч. посібн. для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 240 с.
5. Заверико Н.В. Технології соціально-педагогічної підтримки сім'ї з дитиною. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 8 (52). С. 333-340.
6. Кравченко О.В. Формування особистісної ідентичності дитини-сироти в умовах прийомної сім'ї. *Наукові записки кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки*. 2019. Т. 1(23). С. 98-102.
7. Костіна В. В. Теорія та практика використання етнопедагогічних засобів у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів : навч.-метод. посіб. Харків : ФОП Мезіна, 2018. 112 с.
8. Лемко Г.І. Соціалізація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах прийомної сім'ї. *Гірська школа Українських Карпат*. 2013. С. 223-225.
9. Лютий В. П. Технологія соціальної роботи: конспект лекцій: Р. 1. Загальні технології соціальної роботи. Київ: Академія праці і соціальних відносин, 2003. 75 с.
10. Микитюк М.В. Формування емоційної стабільності у дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, під час перебування в прийомній сім'ї. *Проблеми соціальної роботи*. 2016. № 1. С. 103-107.
11. Музеї України просто неба. URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> (дата звернення: 20.03.2024).
12. Технології соціально-педагогічної діяльності: навч. посібн. Уклад. : Н.М. Коляда. Умань, 2009. 70 с.

Кульчицький Тарас

доктор філософії, Ph.D в галузі права, старший викладач кафедри кібербезпеки Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна

Савка Володимир

аспірант спеціальності 231 Соціальна робота Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Аналізуються актуальні питання соціально-правового захисту учасників бойових дій, військовослужбовців, окреслюється правові основи системи соціальних гарантій військовослужбовців та учасників бойових дій в Україні. У дослідженні визначаються закони України та законодавчі актами, які регламентують питання соціального захисту учасників